

III. PRZEGLĄD ORZECZNICTWA

ORZECZNICTWO CYWILNE SĄDU NAJWYŻSZEGO

Ustawa o spółdzielniach z dnia 29 października 1920 r. (Dz. U. z 1950 r., nr 25, poz. 232)

Art. 12. 1. Sprzeczne z założeniami spółdzielczości pracy, której istotą jest wykonywanie pracy przez członków na rzecz i w ramach ich spółdzielni, byłoby należenie przez jedną osobę do dwóch spółdzielni pracy. Jednakże takie ograniczenie jest uzasadnione tylko o tyle, o ile praca w jednej spółdzielni pracy wyklucza wykonywanie pracy w innej spółdzielni pracy. Nie byłoby przeto wyłączone członkostwo jednej osoby w dwu spółdzielniach pracy, z których jedna pracuje w zwykłych godzinach pracy, druga zaś organizuje pracę w godzinach popołudniowych lub opiera się na pracy członków, wykonywanej w domu.

2. Sam fakt wyrażenia zgody na oddelegowanie członka do innej spółdzielni nie powoduje utraty członkostwa spółdzielni macierzystej, gdyż z omówionymi wyżej zasadami nie byłoby sprzeczne przejście na pewien czas do innej spółdzielni w celu wykonania określonego zadania bez utraty członkostwa w spółdzielni macierzystej; byłoby to uzasadnione w takim wypadku, gdy członek określonej spółdzielni zostaje oddelegowany do innej spółdzielni przez jednostkę nadrzędną dla zorganizowania spółdzielni czy też nadania prawidłowego toku jej pracy (27 X 1958 r. — 1 CR 178/58).

Ustawa elektryczna z dnia 21 maja 1922 r. (tekst jednolity Dz. U. z 1935 r., nr 17, poz. 98)

Art. 9. O wyłącznej winie osoby trzeciej zwalniającej przedsiębiorstwo elektryczne od odpowiedzialności za szkody może być mowa tylko wówczas, gdy jedynie zachowanie się tej osoby i to zawinione, spowodowało wypadek. Nie zachodziłaby zatem wyłączna wina osoby trzeciej w rozumieniu art. 9 ustawy elektrycznej, jeżeli winien jest również zakład elektryczny lub osoby, za które odpowiada. Odpowiedzialność przedsiębiorstwa elektrycznego odpada, gdy zostanie wykazana nie tylko wina osoby trzeciej, ale brak jakiegokolwiek winy własnej oraz wyłączny związek przyczynowy między zachowaniem się osoby trzeciej a wypadkiem (23 VIII 1958 r. — CR 133/58).

Ustawa z dnia 2 sierpnia 1926 r. o prawie właściwym dla stosunków prywatnych międzynarodowych (Dz. U. nr 101, poz. 581)

Art. 39, art. 17 ust. 2. Jurysdykcja krajowa może zachodzić dla sprawy rozwiązania małżeństwa stron na podstawie art. 4 k. p. c. w oparciu o stwierdzenie przez właściwy organ administracji państwowej, że przynależność państwowa obojga małżonków jest nieustalona, W takiej sytuacji sąd polski stosuje prawo polskie, jako *lex fori* (art. 39 ust. 2 ustawy z dnia 2 sierpnia 1926 r.).

Jednakże tego rodzaju przesłanka dopuszczalności rozpoznawania sprawy nie istnieje, jeżeli pozwana wyjechała z Polski. Wprawdzie bowiem w chwili wytoczenia powództwa mogły istnieć wymogi dopuszczające jurysdykcję krajową, ale w toku sporu odpadł wymóg przebywania strony pozwanej w kraju. Odmienne zaś zasada, wyrażona w art. 46 k.p.c. i dotycząca właściwości rzeczowej i miejscowej, nie może być stosowana przy ocenie dopuszczalności jurysdykcji krajowej (por. Komisja Kodyfikacyjna — Uzasadnienie projektów referentów, t, II, s. 328 i n.) (1 XII 1958 r. 2 CR — 1099/56).

Art. 17 ust. 4. Cywilne prawo niemieckie dotyczące rozwodów mogłoby być stosowane przez sąd polski, gdyby sąd ten miał możliwość rozpoznawania sprawy małżonków, którzy oboje, a przynajmniej jedno z nich, zachowało nadal przynależność państwową niemiecką. Z uwagi na to, że obecnie istnieją dwa państwa niemieckie, zachodziłaby nadto konieczność stwierdzenia, o którego z tych państw obywatelstwo chodzi. W razie gdyby wchodziła w grę przynależność do Niemieckiej Republiki Demokratycznej — sąd polski mógłby być właściwy na podstawie art. 23 umowy pomiędzy Polską Rzeczypospolitą Ludową a Niemiecką Republiką Demokratyczną o obrocie prawnym w sprawach cywilnych, rodzinnych i karnych, podpisanej w Warszawie dnia 1 lutego 1957 r. (Dz. U. z 1958 r., nr 27, poz. 114). Gdyby natomiast chodziło o przynależność do Niemieckiej Republiki Federalnej, zachodziłaby potrzeba ustalenia w myśl art. 11 ust. 4 ustawy z dnia 2 sierpnia 1926 r., czy państwo to nie zastrzegło sobie wyłącznego orzecznictwa w tego rodzaju sprawach (1 XII 1958 r. — 2 CR 1099/56).

Rozporządzenie z dnia 16 marca 1928 r. o umowie o pracę robotników (Dz. U. nr 35, poz. 323 wraz ze zmianami)

Art. 21. Obowiązek wydania świadectwa zwolnienia pracownikowi, ustalony przez art. 21 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 16 marca 1928 r. o umowie o pracę robotników, jako przepis o charakterze ogólnym w stosunkach pracy, może mieć również zastosowanie i do tzw. spółdzielczego stosunku pracy. Dla uznania jednak na tej podstawie odpowiedzialności spółdzielni za wyrządzoną szkodę jest konieczne przede wszystkim ustalenie, czy istotnie powód żądał wydania świadectwa w odpowiednim czasie, oraz stwierdzenie, że niemożność uzyskania przez powoda zatrudnienia w innym zakładzie pracy pozostaje w bezpośrednim związku przyczynowym z niewydaniem świadectwa (3 VI 1958 r. — 2 CR 554/57).

Kodeks zobowiązań z dnia 27 października 1933 r. (Dz. U. nr 82, poz. 598 wraz ze zmianami)

Art. 42 k. z. W artykule 42 k. z, chodzi o wyzyskanie lekkomyślności czy przymusowego położenia jednej strony przez drugą i właśnie niemoralność, tkwiąca w postępowaniu wyzyskiwacza, uzasadnia skutki przewidziane w art. 42. Strona musi zatem, aby uchylić się od skutków prawnych zawartej umowy z mocy art. 42 k. z., udowodnić nie tylko twierdzono przymusowe położenie, ale i to, że strona pozwana stan ten znała i wykorzystała go (25 VI 1958 r. — 1 CR 1333/57).

Art. 55 k. z. Umowa, według której kontrahenci otrzymali na przeciąg trzech lat odłogi w „bezpłatne użytkowanie” z obowiązkiem prowadzenia na nich prawidłowej gospodarki, utrzymywania ewentualnych budynków i in-

wentarza w stanie dobrym przy pokrywaniu kosztów ich remontów, ubezpieczenia własnym kosztem otrzymanych w użytkowanie budynków i ruchomości oraz ponoszenia podatków i innych należności przypadających z oddanych w użytkowanie gruntów — nie wskazuje na istnienie umowy o użyczenie rzeczy. Wobec nieuregulowania takiej umowy w k. z., należy jej charakter oceniać wg ogólnych przepisów o umowach, a ponadto, ze względu na podobieństwo celu gospodarczego, nie jest wyłączone, w drodze analogii, odpowiednie stosowanie poszczególnych postanowień ustawy dotyczących umowy dzierżawy. W wypadku jednostronnego niedopuszczalnego rozwiązania takiej umowy kontrahent (prezydium powiatowej rady narodowej) obowiązany jest z mocy art. 239, 242, 157 § 2 k. z., wynagrodzić kontrahentem wszelką szkodę powstałą na skutek zerwania umowy, w szczególności zarówno straty, jakie ponieśli, jak i korzyści, jakich mogliby się spodziewać, gdyby umowa nie została jednostronnie rozwiązana przez stronę pozwaną (10 I 1959 r. — 2 CR 12/59).

Art. 134, art. 152 § 1 k. z. Jeżeli między technikum a hutą istniała wyraźna lub w sposób dorozumiany zawarta umowa, na podstawie której uczniowie technikum odbywali w celu opanowania nowoczesnych metod produkcji praktyczne zajęcia na terenie huty, na niej spoczywał obowiązek przydzielenia uczniom sprzętu ochronnego według norm ustalonych dla pracowników zakładu pracy. Zasiada, że gdy chodzi o wyposażenie pracowników w odzież ochronną i sprzęt ochronny, to tam, gdzie możliwe jest dla zapewnienia bezpieczeństwa lepsze urządzenie techniczne, pracodawca nie może tolerować gorszego — ma zastosowanie w pełni do uczniów szkół zawodowych wykonujących zajęcia praktyczne na terenie zakładu (23 V 1958 r. — 3 CR 1125/57).

Art. 136 i 137 k. z. W świetle art. 136 i 137 k. z. do sprawców szkody należy zaliczyć także osoby, które nie przeszkodziły czynowi wyrządzającemu szkodę, choć taki obowiązek na nich spoczywał, a w wyjątkowych wypadkach także wówczas, gdy osoby zachowujące się biernie, takiego obowiązku nie miały, ale szczególne okoliczności uzasadniają przypisanie im winy. Za taką szczególną okoliczność należy uznać to, że wchodzi w rachubę ochrona mienia społecznego (15 IX 1958 r. — 1 CR 883/57).

Art. 137 k. z. Wspólność wyrządzenia szkody wynika stąd, że jest ona następstwem jednoczesnych działań i zaniedbań pozwanych, które w ścisłym i koniecznym ze sobą związku mogły doprowadzić i doprowadziły do powstania szkody, natomiast dla wspólności w rozumieniu art. 137 § 1 k. z., nie jest konieczne porozumienie się sprawców szkody (7 X 1958 r. — 1 CR 929/57).

Art. 153 § 1 i 2 k. z. Właściwa ograniczająca wykładnia wyjątku od zasady odpowiedzialności z art. 153 § 1 k. z., przewidzianego w drugiej alternatywie art. 153 § 2 k. z., nakazuje przyjąć, że zwolnienie właściciela samochodu od odpowiedzialności za szkodę następuje nie w każdym wypadku, gdy pozbawiony został możliwości rozporządzania nim wskutek cudzego czynu bezprawnego, lecz tylko wówczas, gdy czyn bezprawny stanowił jedyną przyczynę takiego stanu rzeczy. Jeśli zaś oprócz cudzego czynu bezprawnego do utraty władztwa nad samochodem przyczynił się także właściciel, to wprawdzie z mocy art. 153 § 2 k. z. i w tym wypadku ten, kto bezprawnie uzyskał faktyczne władztwo nad samochodem, odpowiada za szkodę na zasadzie art. 153

§ 1 k. z., jednak odpowiada wówczas nie zamiast właściciela, lecz z zachowaniem odpowiedzialności właściciela na tej samej podstawie (11 III 1957 r. — 1 CR 500/57).

Art. 157 § 1 k. z. Zgodnie z art. 157 § 1 k. z., wysokość odszkodowania powinna być tak ustalona, aby poszkodowany mógł pokryć w całości uszczerbek majątkowy, spowodowany na skutek wyrządzenia szkody, inaczej mówiąc, odszkodowanie to powinno być przyznane w takiej kwocie, za jaką poszkodowany mógłby nabyć mienie, które na skutek wyrządzenia mu szkody utracił (19 V 1958 r. — 1 CR 557/57).

Art. 157 k. z. W sprawie o odszkodowanie za niedobór w pszenicy i owsie, powstały w magazynie, odszkodowanie powinno być przyznane w kwocie, za jaką powodowe zakłady mogłyby nabyć brakujące zboże na wolnym rynku, bowiem w żadnym razie nie mogłyby zwiększyć przymusowych dostaw z tej racji, że w magazynie ich powstał niedobór, i w ten sposób szkodę wyrównać. Natomiast pozwany, jako ten, który wyrządził szkodę, nie może powoływać się na to, że państwo ustaliło niższe od rynkowych ceny dla wewnętrznego obrotu między jednostkami społecznymi (19 V 1958 r. — 1 CR 557/57).

Art. 157 § 1 k. z. Dla ustalenia wysokości szkody, jaką poniósł powód na skutek wypadku, nie jest miarodajne obliczenie jego przeciętnego zarobku miesięcznego z ostatniego okresu, lecz jedynie ustalenie, jakie zarobki osiągałby powód na stanowisku poprzednio zajmowanym, gdyby nie uległ wypadkowi (19 VIII 1958 r. — 4 CR 110/58).

Art. 158 § 1 k. z. Wyrażona w art. 158 § 1 k. z. zasada nakazuje przy ustalaniu wysokości odszkodowania uwzględnić wszelkie zachodzące okoliczności, a więc i te, które dotyczą stanu majątkowego sprawcy szkody. Włożenie na pozwanego obowiązku pokrycia całkowitej szkody, bez uwzględnienia jego stanu majątkowego, godziłoby z jednej strony w sposób rażący w egzystencję materialną tegoż pozwanego i jego rodziny, z drugiej strony zaś byłoby fikcją, gdyż strona powodowa przy niskich zarobkach miesięcznych pozwanego nie mogłaby nigdy zrealizować w stosunku do niego całości swych roszczeń (7 VII 1958 r. — 2 CR 649/57).

Art. 158 § 2 k. z. Do zastosowania art. 158 § 2 k. z. nie jest konieczne, aby do powstania szkody przyczyniła się osoba należąca do organu kierowniczego poszkodowanego. Może to być jakakolwiek osoba reprezentująca w danym wypadku poszkodowanego, np. w ten sposób, że w jego imieniu i na jego rzecz wykonuje określone czynności (29 IV 1958 r. — 2 CR 629/57).

Art. 158 § 2 k. z. Nie można wymagać od kierowcy, by miał się zawsze liczyć z możliwością zaniedbania przez odpowiedzialnych za to pracowników opuszczenia zapory na strzeżonym przejeździe kolejowym. Dojeżdżając do przejazdu nie strzeżonego, kierowca wie, że musi sam sprawdzić, czy nie nadjeżdża pociąg. Widok podniesionej zapory na przejeździe strzeżonym stanowi dla kierowcy znak, że niebezpieczeństwo nie grozi. W takiej sytuacji, jeżeli nawet kierowca widział światła parowozu i słyszał gwizdek, to spostrzegłszy następnie otwarte zapory przejazdu miał podstawę w zaufaniu do obsługi przejazdu przypuszczać, że pociąg zatrzymał się przed przejazdem. Fakt, że kierowca, który uległ wypadkowi na strzeżonym przejeździe kolejowym z winy pracowników PKP, przed wypadkiem wypił pewną ilość wódki, co mogło wy-

wołać nieprawidłowość i opóźnienie reakcji, uzasadnia przyjęcie, że przyczynił się on również do powstania wypadku. Zgodnie z art. 158 § 2 k. z. jest w tym stanie rzeczy podstawa do obniżenia odszkodowania (12 XII 1958 r. — 4 CR 612/58).

Art. 161 § 2 k. z. Okoliczność, że stan choroby poszkodowanego spowodowany doznany uszkodzeniem może ulec w przyszłości poprawie, mogłaby wówczas tylko uzasadniać ograniczenie trwania obowiązku płacenia renty, gdyby termin, w jakim nastąpi poprawa, można było z góry dokładnie określić. W przeciwnym jednak razie, gdy dalszego przebiegu procesu chorobowego u powoda nie da się przewidzieć, na zasadzie art. 161 § 2 k. z. należy przyznać rentę stałą obliczoną na podstawie istniejącego obecnie stanu doznanej szkody. O ile zaś w przyszłości nastąpi zmiana tego stanu — strona pozwana może wystąpić na zasadzie art. V przep. wpraw. k. p. c. z powództwem o zmianę wysokości renty. Powództwo takie służyć będzie stronie pozwanej również w przypadku, jeśli niezdolność powoda do pracy ulegnie zmniejszeniu na skutek zmiany zawodu, co w chwili wyrokowania nie może być brane pod uwagę (8 V 1958 r. — 3 CR 1190/57).

Art. 162 § 1 k. z. Pokrycie kosztów pogrzebu tragicznie zmarłego dziecka ze środków uzyskanych od sąsiadów, którzy na ten cel urządzili zbiórkę pieniędzy, nie pozbawia rodziców roszczeń z art. 162 § 1 k. z. (30 V 1958 r. — 3 CR 1198/57).

Art. 162 § 2 i 3 k. z. Istotną przesłanką art. 162 § 2 i 3 k. z. jest, aby osoba domagająca się renty pozostawała rzeczywiście na utrzymaniu zmarłego, a więc, by świadczenia, które otrzymywała od zmarłego, stanowiły niezbędne dla niej źródło utrzymania, a nie tylko pomoc w gospodarstwie, mającą na celu podniesienie zasobności tego gospodarstwa lub polepszenie warunków bytowych tej osoby. Celem bowiem tych przepisów jest wyrównanie, w granicach tam przewidzianych, szkody, jaką poniosły osoby bliskie zmarłemu przez śmierć swego żywiciela, wyrażającej się w utracie środków niezbędnych do utrzymania (29 V 1958 r. — 1 CR 969/57).

Art. 162 § 2, k. z., wymieniając jako jedną z przesłanek prawdopodobny czas trwania prawa do alimentacji, nawiązuje do treści art. 39 § 2 k. r. i uzasadnia zasądzenie renty do czasu uzyskania przez małoletnich powodów zdolności samodzielnego utrzymania się (26 II 1958 r. — 1 CR 691/57).

Art. 166 k. z. Przy rozpoznawaniu roszczenia o zadośćuczynienie za krzywdę moralną należy mieć na względzie konkretne okoliczności każdej poszczególniej sprawy, a w szczególności istnienie i ciężar winy sprawcy śmierci, zachowanie się samego denata itp. (5 VII 1958 r. — III CR 1219/57).

Art. 212 § 2 k. z. Zastrzeżenie lokatora, zalegającego z zapłatą komornego płatnego w ratach miesięcznych, że uiszcza ostatnią ratę, nie pozbawia wynajmującego prawa policzenia zapłaty na zaległe raty (27 V 1958 r. — 2 CR 508/57).

Art. 239 k. z. Kierownik sklepu dwuzmianowego, nie mający zastępcy, nie może należycie sprawować nadzoru nad powierzonym mu mieniem (10 XII 1958 r. — 4 CR 338/58).

Art. 239, art. 158 § 2 k. z. Pozostawienie pracowników na dotychczasowym stanowisku, pomimo ujawnienia dwukrotnych niedoborów w okresach poprzed-

nich, uzasadnia odpowiedzialność służbową i materialną organów spółdzielni wobec spółdzielni, zwłaszcza o ile obowiązujące spółdzielnię instrukcje nakazywały odmienny sposób postępowania. Zaniechanie zwolnienia tych pracowników nie może natomiast samo przez się wpływać na ocenę ich odpowiedzialności unormowanej w art. 239 k. z. za powstałe szkody i uzasadniać zastosowania art. 158 § 2 k. z. Jedynie w przypadku, gdyby pracownik odpowiedzialny za sklep sam prosił o zwolnienie z zajmowanego stanowiska lub gdyby stwierdzona została jego niezawiniona oczywista nieprzydatność, np. z powodu braku dostatecznych kwalifikacji do wykonywania powierzonych mu obowiązków — pozostawienie pracownika na dotychczasowym stanowisku mogłoby być uznane za przyczynienie się pracodawcy do powstania lub powiększenia szkody, powodujące z mocy art. 158 § 2 k. z. zmniejszenie wysokości odszkodowania (22 V 1958 r. — 1 CR 565/57).

Art. 239 k. z. Dokonany przez kierownika sklepu we własnym zakresie podział na stoiska nie zwalnia sam przez się tegoż kierownika od odpowiedzialności za niedobór na stoisku, skoro z mocy umowy właśnie kierownikowi sklepu zostaje powierzony towar (30 IX 1958 r. — 2 CR 590/57).

Art. 239 k. z. Okoliczność, że pobieranie przez pracownicę z magazynu pracodawcy włóczki dla organizowanej na terenie zakładu pracy akcji społecznej nie wchodzi w bezpośredni zakres obowiązków wynikających z wykonywanej przez tę pracownicę pracy, nie zwalnia jej od ciężącego na niej jako pracownika obowiązku należytego wykonywania również na tym odcinku powierzonych jej przez pracodawcę za jej zgodą zadań. Nierozliczenie się tej pracownicy z pobranej włóczki powoduje jej odpowiedzialność z art. 239 i 448 k. z. (28 VI 1958 r. — III CR 240/57).

Art. 254 k. z. W wypadku gdy wierzytelność jest dochodzona przez państwową jednostkę organizacyjną nie mającą odrębnej od skarbu państwa osobowości prawnej, a żądanie zaspokojenia wierzytelności wzajemnej powinno być skierowane do innej, pozbawionej również samoistnej osobowości jednostki państwowej, potrącenie tych wierzytelności nie jest dopuszczalne, jeżeli wspomniane jednostki działają na zasadzie samodzielności organizacyjnej i odrębności finansowo-rozrachunkowej (13 III 1958 r. — 1 CR 350/57).

Art. 283 k. z. Przedawnieniu z art. 283 k. z. ulega tylko roszczenie o naprawienie tej szkody, o której poszkodowany dowiedział się. Jeżeli natomiast niekorzystne następstwa z niedozwolonej czynności powstały lub uwidoczniły się później i nie można ich było przewidzieć, termin przedawnienia zaczyna biec od chwili dowiedzenia się o nich i ich związku przyczynowym z niedozwoloną czynnością (8 XI 1958 r. — 3 CR 312/58).

Art. 285 § 1 k. z. Przedawnieniu z art. 285 § 1 k. z. ulegają wierzytelności kupców z tytułu dostarczenia towarów oraz wierzytelności rolników z tytułu dostarczenia płodów rolnych i leśnych. Przepis ten nie działa natomiast obustronnie, a więc roszczenia nabywcy przeciwko dostawcy nie podpadają pod przepis art. 285, lecz ulegają przedawnieniu na zasadach ogólnych (29 X 1957 r. — 4 CR 898/56).

Art. 445 § 4 k. z. Nie są nieważne postanowienia indywidualnych umów o pracę, korzystniejsze dla pracowników od postanowień układu zbiorowego lub też od stawek określonych w zarządzeniach władz nadrzędnych nad danym

zakładem pracy. Naruszenie — przy zawieraniu indywidualnych umów o pracę — zarządzeń władz zwierzchnich w przedmiocie wynagrodzenia powoduje tylko odpowiedzialność organów jednostek gospodarczych, które dopuściły się naruszenia tych zarządzeń (14 V 1958 r. — 1 CR 889/57).

Art. 625, 627 k. z. Oświadczenie ojca, że wobec małoletniej córki zobowiązuje się ponosić wszelkie konsekwencje wynikłe z tytułu jej pracy, nie może uchodzić za ważne poręczenie w rozumieniu art. 625 k. z., dla braku koniecznej przesłanki, warunkującej ważność poręki za dług przyszły w świetle przepisów art. 627 k. z., to jest oznaczenia z góry wysokości, do jakiej poręcza się za dług przyszły. Wysokość ta musi być z góry oznaczona ściśle, w sposób nie nasuwający wątpliwości (22 VIII 1958 r. — 1 OR 804/57).

Art. 625 i n. k. z. Zobowiązanie pracownika odchodzącego na urlop wypoczynkowy do pokrycia ewentualnego niedoboru spowodowanego przez jego zastępcę nie mogłoby być skuteczne nawet przy zachowaniu przepisów o poręce. Uzależnienie bowiem należnego pracownikowi urlopu wypoczynkowego od poręki nie da się pogodzić z zasadami współżycia społecznego w państwie ludowym (5 V 1958 r. — 2 OR 75/57).

Art. 631 k. z. Poręczenie powstaje na skutek umowy zawartej pomiędzy wierzycielem a poręczycielem, przy czym oświadczenie tego ostatniego o udzieleniu poręczenia powinno w myśl art. 631 k. z., nastąpić na piśmie. Na skutek podpisania weksła gwarancyjnego powstaje zobowiązanie wekslowe regulowane przez przepisy prawa wekslowego. Okoliczność, że weksel gwarancyjny miał na celu zabezpieczenie długu innej osoby, samo przez się nie stanowi jeszcze o zawarciu umowy poręczenia. Nie każda umowa mająca na celu zabezpieczenie cudzego długu jest umową poręczenia w rozumieniu przepisów kodeksu zobowiązań. Jest nią wówczas tylko, gdy odpowiada wymogom art. 625 i n. k. z. W braku takiej umowy nie będzie miała miejsca poręka w przypadku ustanowienia hipoteki, zastawu, bądź przystąpienia do długu czy przejęcia długu (art. 183 k. z.), choćby jedyną przyczyną tych czynności był zamiar zabezpieczenia cudzego długu. Podobnie jest z podpisaniem weksła gwarancyjnego. Powstaje tu zobowiązanie wekslowe. Wobec kontrahenta stosunku cywilno-prawnego nie jest to zobowiązanie abstrakcyjne: u podstawy jego leży z jednej strony stosunek cywilno-prawny łączący właściwego dłużnika z wierzycielem, z drugiej — stosunek łączący tego dłużnika z osobą zobowiązującą się wekslowe. W żadnym zaś razie nie ma tu miejsca poręczenie, o ile nie nastąpiło zawarcie umowy odpowiadającej wymogom art. 625 i 631 k. z. Również więc i przepis art. 627 k. z. nie ma tu zastosowania (9 XII 1958 r. — 1 CR 1161/57).

Dekret z dnia 29 sierpnia 1945 r. w sprawie postępowania o ubezwłasnowolnienie (Dz. U. nr 40, poz. 225).

Art. 13 § 1. Oddanie osoby, która ma być ubezwłasnowolniona, pod obserwację w zakładzie leczniczym może nastąpić jedynie w wypadkach, gdy wydanie opinii co do stanu zdrowia osoby badanej bez dłuższej obserwacji jest niemożliwe (20 VIII 1958 r. — III CR 697/57).

Dekret z dnia 21 grudnia 1945 r. o publicznej gospodarce lokalami (tekst jednolity Dz. U. z 1950 r., nr 36, poz. 343)

„Opuszczenie lokalu mieszkalnego przez osobę, na której nazwisko opiewa

wydany przez właściwy organ przydział kwaterek, nie powoduje samo przez się utraty tytułu prawnego do dalszego zajmowania mieszkania przez domowników, którzy lokalu nie opuścili. Utrata taka następuje jednak wówczas, gdy opuszczenie lokalu jest wyrazem oświadczenia woli rozwiązania stosunku najmu i wskutek tego doszło do wygaśnięcia najmu" (Uchwała 7 sekcji 9 III 1959 r. — 1 CO/59).

Dekret z dnia 8 marca 1946 r. o majątkach opuszczonych i niemieckich (Dz. U. nr 13, poz. 87).

Art. 34. Skoro skarb państwa z dniem 31 XII 1955 r. z mocy samego prawa stał się właścicielem nieruchomości opuszczonej, jest on biernie legitymowany w sprawie o zwrot wartości nakładów dokonanych przez posiadacza nieruchomości. W przypadku gdy skarb państwa stał się współwłaścicielem pewnej tylko ułamkowej części nieruchomości, w tej tylko części jest on dłużnikiem wynagrodzenia za dokonane nakłady (29 V 1958 r. — 1 CR 1187/57).

Prawo spadkowe z dnia 8 października 1946 r. (Dz. U. nr 60, poz. 328)

Art. 82 pr. spadk. Ma on na względzie wszelkie takie stany chorobowe, zarówno ostre, jak i przewlekłe, które w świetle zasad wiedzy lekarskiej lub doświadczenia życiowego mogą spowodować rychły zgon. Należy przy tym przy ocenie stanu chorobowego w każdym konkretnym wypadku uwzględnić indywidualne właściwości organizmu chorego, jak jego wiek, odporność itp. Nie jest natomiast dla oceny, czy zachodzi obawa rychłej śmierci, istotna okoliczność, że chory miał zdolność poruszania się i chodzenia o własnych siłach (6 VIII 1958 r. — 1 CR 512/58).

Art. 82 pr. spadk. Ze względu na to, że testament jest jednostronną czynnością prawną, którą testator może sporządzić tylko osobiście, kwestia, czy i w jakim stopniu istnieją trudności w jego sporządzeniu, powinna być oceniona wyłącznie z stanowiska tych możliwości faktycznych, jakie leżą w dyspozycji samego testatora, a nie osób trzecich. Uzależnienie oceny istnienia trudności w jego sporządzeniu od możliwości ich pokonania przez osoby inne niż testator, prowadziłoby do ograniczenia dopuszczalności sporządzenia testamentu szczególnego z powodu choroby do przypadków wyjątkowych, gdy stan choroby testatora nie pozwalałby nawet na kilkugodzinną, konieczną zazwyczaj dla sporządzenia testamentu zwykłego zwłokę, co nie byłoby jednak zgodne z intencją art. 82 pr. spadk. (6 VIII 1958 r. — 1 CR 512/58).

Prawo rzeczowe z dnia 11 października 1946 r. (Dz. U. nr 57, poz. 319)

Art. 28 pr. rzecz. Właściciel gruntu nie może żądać eksmisji pozwanego z gruntu przed uzyskaniem poprzednio lub jednocześnie orzeczenia zobowiązującego pozwanego do usunięcia wystawionego przez niego na tym gruncie budynku. Jeżeli przeto właściciel gruntu żąda jedynie eksmisji z gruntu osób, powództwo jego podlega oddaleniu (30 X 1958 r. — 2 CR 621/58).

Art. 31 pr. rzecz. Do roszczeń odszkodowawczych za szkody powstałe w płonach wskutek zatrucia powietrza przez pyły, wydobywające się z niezabezpieczonych kominów fabryki, mają zastosowanie przepisy k. z. o czynach niedozwolonych, a nie art. 31 pr. rzecz. Art. 31 pr. rzecz. uzasadnia tylko roszczenie o zaniechanie zakłócenia korzystania z nieruchomości, zainstalowanie odpowiednich urządzeń ochronnych lub o zapłatę odpowiedniego ekwiwalentu

na wypadek, gdyby roszczenia powyższe nie mogły być uwzględnione (22 III 1958 r. — 3 CR 470/57).

Art. 31 pr. rzecz. nie uzasadnia wyłączenia przepisów o czynach niedozwolonych przy ocenie szkód wyrządzonych szkodliwym działaniem pyłów fabrycznych na nieruchomości sąsiednie. Przepis ten jest prawną podstawą, która, ze względu na swój rzeczowy charakter i zakaz skierowany do ogółu obywateli, umożliwia ocenę przeciwdziałania tej normie jako czynu niedozwolonego (12 XII 1953 r. — 3 CR 150/58).

Kodeks rodzinny z dnia 27 czerwca 1950 r. (Dz. U. nr 34, poz. 308)

Art. 29. Nieporozumienia małżonków na tle spraw majątkowych mogą niekiedy przyjąć takie rozmiary, że doprowadzą do całkowitego zaniku wszelkiej spójni i do zupełnego rozkładu pożycia. Jednakże dążenie do uzyskania rozwodu jedynie jako środka do uregulowania spraw majątkowych między małżonkami nie może znaleźć ochrony prawnej. Małżonkowie skutek ten mogą osiągnąć poza rozwodem, np. w drodze powództwa o zniesienie wspólności ustawowej (21 XI 1958 r. — 4 CR 894/57).

Art. 29 k. r. Wybaczenie przez współmałżonka drugiemu małżonkowi wadliwego zachowania się tego ostatniego ma ten skutek, iż to zachowanie nie może być samoistnie podstawą żądania rozwodu. Nie przekreśla ono natomiast możliwości powołania się przez zainteresowanego małżonka na poprzednie zachowanie się drugiego małżonka, gdy on w tym zakresie wykazuje w dalszym ciągu identyczne postępowanie. Dla oceny bowiem rozkładu pożycia małżeńskiego musi być wzięty pod uwagę całokształt postępowania stron, od możliwie najwcześniejszego okresu ich pożycia. Takie podejście pozwala na wnikliwą analizę podstaw do orzeczenia rozwodu (26 VIII 1958 r. — 3 CR 327/57).

Art. 29 § 2 k. r. Rozwiązanie małżeństwa przez rozwód może być sprzeczne z interesem dziecka w wypadku, gdyby, na skutek wyjazdu jego ojca za granicę po rozwiązaniu (małżeństwa, kwestia utrzymania dziecka mogła w przyszłości natrafić na poważne trudności. Przeszkoda taka w zasadzie nie wchodziłaby w grę, gdyby ojciec dziecka złożył odpowiednią kwotę, odpowiadającą potrzebom dziecka aż do czasu uzyskania przez nie możliwości samodzielnego utrzymania się (3 I 1959 r. — 3 CR 680/58).

Art. 30 § 2 k. r. Sam fakt niepłacenia alimentów na utrzymanie dziecka i dopuszczenie do sprawy sądowej może, zależnie od okoliczności, ale nie musi, dyskwalifikować małżonka w takim stopniu, by było to przeszkodą w orzeczeniu rozwodu na podstawie art. 30 § 2 k. r. Dla prawidłowej więc oceny postępowania powoda wymaga wyjaśnienia, czy na skutek niepłacenia przez powoda alimentów dziecko stron doznało ograniczenia w zaspokojeniu swych potrzeb w takim stopniu, że mogło to wpłynąć na jego zdrowie i rozwój. Ponadto wymagałoby zbadania, jakie były przyczyny niepłacenia, a zwłaszcza, czy i jak dalece było ono wynikiem złej woli powoda, będącej wyrazem wrogiego ustosunkowania się do rodziny (25 XI 1958 r. — 1 CR 522/57).

Art. 30 § 2 k. r. Nie każde postępowanie małżonka; powodujące powstanie rozkładu i uzasadniające jego winę stanowi równocześnie okoliczność dyskwalifikującą go moralnie jako męża i ojca w stopniu wyłączającym stosowanie art. 30 § 2 k. r. Postępowanie małżonka dyskwalifikujące go w powyższym rozumieniu tego słowa zachodzi, gdy uzasadnia wniosek, że i w nowym związku

postępowanie jego będzie podobne, że zatem ze względu na jego właściwości nie ma widoków, by sprostął on obowiązkom, jakie nakłada założenie rodziny i że z tej przyczyny umożliwienie mu założenia nowej rodziny nie leży w interesie społecznym (7 X 1958 r. — 1 CR 861/57).

Art. 30 § 2 k. r. mówiąc o długotrwałym rozłączeniu jako przesłance do orzeczenia rozwodu ma na myśli takie rozłączenie, które samo w sobie stanowi rozkład pożycia małżeńskiego. Dlatego też nie każde rozłączenie małżonków może być uznane za rozłączenie w rozumieniu tego przepisu, skoro nie każde rozłączenie, chociażby długotrwałe, powoduje rozkład pożycia: małżeńskiego (20 XI 1958 r. — 1 CR 882/57).

Art. 30 § 2 k. r. Rozłączenie, o którym mowa w art. 30 k. r., niekoniecznie musi być utożsamione z rzeczywistym opuszczeniem przez jednego z małżonków wspólnego mieszkania. Faktyczne bowiem oddzielenie się małżonków pod względem lokalowym, przy utracie jakichkolwiek kontaktów osobistych pomiędzy nimi, może być zależnie od okoliczności uznane również za rozłączenie w rozumieniu tego przepisu (29 V 1958 r. — 1 CR 276/57).

Art. 31 k. r. Małżonek pozwany w sprawie o rozwód może skutecznie, aż do zamknięcia rozprawy w drugiej instancji, cofnąć zgodę na rozwód i równocześnie zgłoszony wniosek o nieorzekanie o winie (4 VIII 1958 r. — 1 CR 1127/57).

Art. 32 k. r. Powierzenie władzy rodzicielskiej nad dziećmi rozwodzących się małżonków może być dokonane jedynie i wyłącznie z punktu widzenia dobra tych dzieci. Moment ukarania jednego z małżonków za spowodowanie rozkładu pożycia małżeńskiego przez niepowierzenie mu wykonywania władzy rodzicielskiej nie może być brany pod uwagę. Sąd, rozstrzygający o powierzeniu wykonywania władzy rodzicielskiej, powinien rozważyć wszystkie okoliczności dotyczące kwalifikacji i możliwości wykonywania władzy rodzicielskiej zgodnie z interesem dzieci, mając na uwadze między innymi wiek i płeć dziecka, wspólne wychowywanie kilku dzieci, fakt dotychczasowego wychowywania dziecka przez jednego tylko małżonka i możliwość zaburzeń psychicznych u dziecka w razie zmiany dotychczasowych warunków, w jakich było wychowywane (16 VI 1958 r. — 4 CR 383/57).

Art. 43 k. r. 1. Oświadczenie o uznaniu, złożone pod rządem X tomu Zbioru Praw Cesarstwa Rosyjskiego, ma — w myśl art. XXIII § 1 pkt 4 przepisów wprowadzających kodeks rodzinny — moc uznania w rozumieniu art. 43 i następnych tego kodeksu, jeśli dokonane zostało: przed sądem, przed władzą opiekuńczą, przed urzędnikiem stanu cywilnego, w formie aktu notarialnego albo w rozporządzeniu ostatniej woli.

2. Wpis do aktu urodzenia osoby uznanej wzmianki dodatkowej o uznaniu (art. 18 prawa o aktach stanu cywilnego), dokonany w czasie i w formie określonych w punkcie poprzednim, następuje na podstawie wyroku sądu wojewódzkiego, stwierdzającego, że uznanie to ma moc uznania w rozumieniu powołanych wyżej przepisów kodeksu rodzinnego (17 II 1959 r. — 1 CR 126/58).

Art. 48 k. r. Z treści art. 48 k. r. wynika, że wiadomość o fakcie urodzenia się dziecka powinna być konkretna i mieć cechy wiarygodności. Natomiast nie wystarcza samo przypuszczenie męża, że jego żona urodziła dziecko ze stosunku z innym mężczyzną (4 VI 1958 r. — 3 CR 851/57).

Art. 53 k. r. Pozbawienie rodziców władzy rodzicielskiej wymaga wykazania nadużycia tej władzy przez rodziców lub rażącego zaniedbani!?: obowiązków przez nich, wobec czego przy odmowie pozbawienia władzy rodzicielskiej, ze względu na nieostwierdzenie nadużycia władzy rodzicielskiej i niestwierdzenie rażącego zaniedbania obowiązków — nie zachodzi potrzeba wykazywania interesu dziecka w utrzymywaniu władzy rodzicielskiej, wynikającej dla rodziców z mocy samego prawa (art. 53 k. r.) i trwającej aż do pełnoletności dziecka (14 X 1958 r. — 1 CR 515/58).

Art. 61 § 2 k. r. W stosunku do małżonka studiującego i nie pracującego trudno mówić o złośliwym uchylaniu się od obowiązków alimentowania i rażącym zaniedbywaniu obowiązków (14 X 1958 r. — 1 CR 515/58).

Art. 65 § 1 k. r. W myśl art. 65 § 1 k. r. decydującym kryterium przysposobienia jest dobro przysposobionego, a nie widoki na korzyści, jakie mogłyby osiągnąć osoby przysposabiające. Nie wynika stąd, by przysposobiony, na równi z dziećmi z małżeństwa, nie miał obowiązków alimentacyjnych i ewentualnie obowiązku niesienia innej pomocy rodzicom (13 XI 1958 r. — 3 CR 201/58).

Art. 69 k. r. Jak w każdej innej rodzinie, tak i w rodzinie „zastępczej”, powstałej poprzez przysposobienie, rodzice nie mają oczywiście żadnego autorytatywnego prawa decydowania o wyborze zawodu ze strony dzieci pełnoletnich (co nie wyłącza oczywiście ewentualnych zycyliwych rad) i chybione byłoby stanowisko dopatrujące się ważnego powodu do rozwiązania przysposobienia w samym tylko fakcie, że przysposobiony obrał inny zawód od tego, który podobałby się bardziej przysposabiającemu (13 XI 1958 r. — 3 CR 201/58).

Art. 70 § 2 k. r. Ważną przyczyną w rozumieniu art. 70 § 2 k. r. do rozwiązania przysposobienia po osiągnięciu przez przysposobionego pełnoletności jest każda okoliczność — chociażby nie zawiniona przez stronę, przeciwko której skierowane jest żądanie rozwiązania przysposobienia — wykazująca, że więź rodzinna uległa rozkładowi i uczucia stron do siebie wygasły (29 IX 1958 r. — 2 CR 762/57).

Przepisy ogólne prawa cywilnego z dnia 18 lipca 1950 r. (Dz. U. nr 34, poz. 311)

Art. 3. Zakaz nadużywania praw podmiotowych nie prowadzi do powstania praw po stronie przeciwnej, nie mogą więc pozwani w sprawie o eksmisję z gruntu kupionego za aktem nieformalnym nabyć dzięki ochronie z art. 3 p. o. p. c. prawa własności, tak jak na podstawie umowy zawartej w przepisanej formie. Jeżeli utracą posiadanie, nie będą mogli dochodzić wydania rzeczy na podstawie art. 28 pr. rzecz. Ochrona z art. 3 p. o. p. c. też nie jest trwała, bo zależy od każdorazowego stanu okoliczności faktycznych. W szczególności jeżeli po stronie właściciela powstaną w przyszłości przyczyny, które w świetle zasad współżycia w państwie ludowym uchodzić powinny za istotne, żądanie wydania rzeczy dostarczonej na podstawie bezskutecznej umowy nieformalnej nie będzie już przedstawiało żadnego nadużycia prawa (5 XI 1958 r. — 2 CR 789/58).

Art. 75 i 76. Stan obawy wywołany groźbą ustaje nie tylko wówczas, gdy zagrożony niczego się już nie obawia, ale i wówczas, gdy nastąpi stan, którego się obawiał, gdy więc zostanie spełniona groźba (25 IX 1958 r. — 3 CR 1237/57).

Art. 105. Roszczenie o zwrot zaliczki udzielonej plantatorowi przez jednostkę kontraktującą ulega przedawnieniu z upływem lat 10 (19 II 1958 r. — 2 CR 1197/57).

Kodeks postępowania cywilnego. Obwieszczenie ministra sprawiedliwości z dnia 25 sierpnia 1950 r. o ogłoszeniu jednolitego tekstu (Dz. U. nr 43, poz. 349)

Art. 2 k. p. c. Nie jest dopuszczalna droga sądowa o wydanie książeczki oszczędnościowej Społecznego Funduszu Oszczędnościowego i o wypłatę sumy z tejeż książeczki (27 II 1958 r. — 4 CR 560/57).

Art. 7 k. p. c. Ustalenie przez sąd karny, że oskarżony, nie mający lat 18, nie dopełnił swych obowiązków wynikających z umowy o pracę, z rozróżnieniem, wiąże sąd cywilny (art. 7 k. p. e.) i uzasadnia przyjęcie, że brak jest przyczyn z art. 138 k. z., wyłączających odpowiedzialność (25 III 1958 r. — 2 CR 416/57).

Art. 45 k. p. c. Przepis art. 45 k. p. c. o uprawnieniu Sądu Najwyższego do wyznaczenia sądu, jeśli w myśl przepisów kodeksu nie można na podstawie okoliczności sprawy ustalić właściwości miejscowej, nie ma w postępowaniu o uznanie za zmarłego zastosowania. Przepisy bowiem k. p. c. mają zastosowanie poprzez przepis art. 4 części ogólnej k. p. n. do postępowania niespornego, do którego należy postępowanie o uznanie za zmarłego, tylko w przypadkach nie unormowanych w k. p. n.; w danym zaś przypadku kwestię właściwości miejscowej reguluje art. 2 § 1 dekretu z 29 sierpnia 1945 r. w sprawie postępowania o uznanie za zmarłego i stwierdzenie zgonu oraz art. 7 k. p. n. (20 IX 1958 r. — 4 CO 21/58).

Art. 100 i 396 k. p. c. „Do postępowania z rewizji nadzwyczajnej nie mają zastosowania przepisy o obowiązku zwrotu kosztów procesu” (Uchwała 7 sędziów 9 III 1959 r. — 1 CO 127/58).

Art. 143 k. p. c. Jeśli sądowi znane jest nowe miejsce zamieszkania strony, oczywiście nie jest on pozbawiony możliwości skierowania pisma sądowego pod tym adresem, zwłaszcza gdy nie powoduje to żadnych ujemnych dla toku procesu skutków. Nie można jednak, wbrew wyraźnemu przepisowi art. 143 § 2 k. p. c., uznać, by zaniechanie takiego doręczenia w przypadku braku wskazania przez stronę zmienionego miejsca zamieszkania stanowiło życiowo nieusprawiedliwiony formalizm, pozbawiający stronę możliwości obrony swych praw. Możliwość ta bowiem uzależniona jest przede wszystkim od dbałości samej strony, zgodnie z ogólną zasadą, zarówno prawa materialnego, jak i procesowego: „vigilantibus iura scripta sunt” (5 VIII 1958 r. — 2 CR 271/56).

Art. 178 § 1 k. p. c. Nie zachodzi wina pozwanej instytucji w uchybieniu terminu na wniesienie rewizji, gdy to uchybienie było spowodowane mylnym wskazaniem przez pracownika pomienionej instytucji, nie powołanego do przyjmowania adresowanych do niej pism, daty wpływu przesłanego jej odpisu wyroku (25 XI 1958 r. — 1 CZ 172/58).

Art. 209 § 3 k. p.c. Ocena sądu, czy w danej sytuacji zachodzą warunki do udzielenia zgody na cofnięcie pozwu, musi być poprzedzona szczegółowym zbadaniem okoliczności sprawy, które w zasadzie może nastąpić przez przeprowadzenie postępowania dowodowego (27 X 1958 r. — 2 CR 715/58).

Art. 209 § 3 k. p. c. daje pozwanemu prawo żądania zwrotu kosztów procesu bez względu na motywy, jakimi kierował się powód cofając pozew (8 I 1059 r. — CZ 184/58).

Art. 214 § 1 pkt 2 k. p. c. Wykorzystanie w celach dowodowych zeznań złożonych przez świadków w innej sprawie może nastąpić tylko wtedy, jeżeli strony nie zgłaszają zarzutów, które by wymagały sprawdzenia albo uzupełnienia tych zeznań (29 IV 1958 r. — 2 CR 629/57).

Art. 236 k. p. c. Brak inicjatywy sądu w sprawie o odszkodowanie, w której chodzi o świadczenie z majątku uspołecznionego, w kierunku wykrycia prawdy obiektywnej, o ile wpływa na wynik sprawy, uzasadnia podstawę zażalenia z art. 371 § 1 pkt 4 k. p. c., choćby nawet strona sama, wbrew swym obowiązkom procesowym, nie wystąpiła w procesie z odpowiednimi twierdzeniami i wnioskami dowodowymi (22 III 1958 r. — III CR 470/57).

Art. 236 k. p. c. Zgłoszenie przez stronę wniosku o zasięgnięcie opinii biegłego co do podstaw i prawidłowości wyliczenia niedoboru, o pokrycie którego sprawa się toczy, nie wywołuje konieczności przeprowadzenia tego dowodu, jeżeli dowody zostały w sprawie karnej prawidłowo przeprowadzone. Wprawdzie mimo prawidłowego przeprowadzenia dowodów w postępowaniu karnym okoliczności ujawnione w następnym procesie cywilnym mogą uzasadniać potrzebę ponowienia w tym procesie postępowania dowodowego w części, a nawet w całości, potrzeba ponowienia postępowania dowodowego musi jednak wynikać z okoliczności sprawy (26 IX 1958 r. — 4 CR 56/58).

Art. 330 k. p. c. Granice ekskulpacji pracownika materialnie odpowiedzialnego podlegają ocenie sądu stosownie do art. 330 k. p. c. (17 VII 1958 r. — I CR 749/57).

Art. 253, art. 242 § 1 k. p. c. Okoliczność, że protokół rewizji dokonanej przez rewidenta posiada w myśl art. 66 ust. 1 ustawy o spółdz. moc dokumentu publicznego w rozumieniu art. 253 k. p. c. nie zmienia faktu, że protokół ten podlega ocenie sądu w ramach art. 242 § 1 k. p. c. i może być obalony przy pomocy wszelkich środków dowodowych (art. 256 k. p. c.). Jeżeli więc wyliczenie niedoboru zostanie przez stronę zakwestionowane, a sąd poweźmie wątpliwości co do prawidłowości wyliczenia dokonanego w protokole rewizji, obowiązany jest, zgodnie z zasadą badania prawdy obiektywnej, dla ustalenia rzeczywistego stanu niedoboru zasięgnąć opinii biegłego księgowego (14 X 1958 r. — I CR 974/57).

Art. 338, k. p. c. zdanie drugie, zezwalający na zaznaczenie na wyroku braku podpisu sędziego (ławnika), dotyczy podpisu na uzasadnieniu, nie stosuje się natomiast do podpisywania sentencji lub całości wyroku w przypadku, gdy sentencja nie została odrębnie podpisana przez komplet sędzący (19 IX 1958 r. — 2 CR 751/57).

Art. 396 k. p. c. Pozbawienie strony możliwości obrony swych praw przed sądem z naruszeniem istotnych przepisów postępowania gwarantujących możliwość tej obrony, narusza interes państwa ludowego. W myśl art. 4 ust. 2 Konstytucji, ścisłe przestrzeganie praw Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej jest podstawowym obowiązkiem każdego organu państwa. W myśl art. 48 Konstytucji sądy strzegą praworządności ludowej i praw obywateli. Ta ostatnia zasada została rozwinięta z art. 2 prawa o ustroju sądów powszechnych. Art. 53

Konstytucji gwarantuje jawność rozpoznania spraw, tak jawność zewnętrzną, jak i wewnętrzną wobec stron, które dlatego muszą być zawiadamiane o każdej rozprawie sądowej. Naruszenie tych zasad godzi w podstawowe prawo obywateli do obrony zagwarantowane konstytucyjnie, godzi w praworządność ludową i dlatego narusza ono interes państwa ludowego (17 XII 1958 r. — 3 CR 1020/58).

Art. 405 k. p. c. Jeżeli sąd, do którego skierowano skargę o wznowienie postępowania, jest niewłaściwy według art. 405 k. p. c., kieruje on sprawę do sądu właściwego w odpowiednim zastosowaniu przepisu art. 207 § 1 zd. 2 k. p. c. (15 X 1958 r. — 1 CO 12/58).

Art. 451 k. p. c. Pod rządem prawa rzeczowego z 1946 r. posiadanie prawa przechodu i przejazdu korzysta z ochrony posesoryjnej bez potrzeby wykazywania się tytułem ustanawiającym taką służebność (6 X 1958 r. — 2 CO 10/58).

Ustawa z dnia 30 grudnia 1950 r. — przepisy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. nr 58, poz. 528)

Art. 3 ust. 1 pkt 3. Powództwem o należność ze stosunku pracy jest tylko takie powództwo, które uprawnienia powoda wywodzi z faktu niewykonania lub nienależytego wykonania umowy o pracę. Dlatego też powództwo pracownika o zapłatę należności za wykorzystany przez zakład pracy wynalazek pracowniczy nie jest powództwem o należność ze stosunku pracy w rozumieniu art. 3 ust. 1 pkt 3 przepisów o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (3 IX 1958 r. — 2 CZ 128/58).

Dekret z dnia 25 czerwca 1954 r. o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz. U. nr 30, poz. 116)

Art. 24. Niezachowanie przy przewozie w czasie pracy pracowników przepisu o ruchu pojazdów mechanicznych na drogach publicznych stanowi zaniedbanie obowiązków wynikających z przepisów dotyczących ochrony życia i zdrowia w rozumieniu art. 24 dekretu z 26 VI 1954 r. o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (tekst jedn. Dz. U. nr 43, poz. 200 z 1956 r.), (10 I 1958 r. — 1 CR 876/57).

Art. 24. Jeśli w konkretnym przypadku wyrządzenia szkody pracownikowi zachodziła możliwość jej przewidzenia i pracodawca przy użyciu lepszych i stosowniejszych środków ochrony mógł jej zapobiec, istnieje podstawa do przyjęcia odpowiedzialności pracodawcy na zasadzie art. 24 dekretu z dnia 25 czerwca 1954 r. (Dz. U. z 1958 r., nr 23, poz. 97), choćby sytuacja, w której powstała szkoda, nie była przewidziana przez żadną konkretną normę z zakresu przepisów o ochronie życia i zdrowia pracowników (31 III 1958 r. — 1 CR 1084/57).

Dekret z dnia 18 stycznia 1956 r. o ograniczeniu dopuszczalności rozwiązywania umów o pracę bez wypowiedzenia oraz o zabezpieczeniu ciągłości pracy (Dz. U. nr 2, poz. 11)

Art. 3 ust. 2. Pracownik umysłowy, nie mogący pełnić swych obowiązków wskutek gruźlicy, zachowuje prawo do wynagrodzenia przez okres trzech miesięcy. W dalszym okresie niezdolności do pracy służy mu prawo do pobierania zasiłku chorobowego (20 I 1959 r. — 3 CO 22/58).

Ustawa z dnia 15 listopada 1956 r. o odpowiedzialności państwa za szkody wyrządzone przez funkcjonariuszów państwowych (Dz. U. nr 54, poz. 243)

Art. 6 ust. 2. Trzyletni termin przewidziany w art. 6 ust. 2 ustawy z dnia 15 listopada 1956 r. o odpowiedzialności państwa za szkody wyrządzone przez funkcjonariuszów państwowych należy liczyć — analogicznie jak w art. 283 § 2 k. z., — od dnia, w którym poszkodowany dowiedział się nie tylko o szkodzie, ale i o osobie obowiązanej do odszkodowania (4 VII 1958 r. — IV CR 15/58).

Ustawa z dnia 19 listopada 1956 r. o uregulowaniu zaległych roszczeń dodatkowych ze stosunku pracy (Dz. U. nr 53, poz. 239)

Roszczenie o odszkodowanie za niesłuszne wydalenie z pracy i o zapłatę równowartości za utratę urlopu nie mogą być uznane za dodatkowe roszczenia w rozumieniu ustawy z dnia 19 listopada 1956 r. (21 XI 1958 r. — IV CR 258/58).

Zebrał
Witold Świącicki

ORZECZNICTWO GŁÓWNEJ KOMISJI ARBITRAŻOWEJ

Dekret z dnia 5 VIII 1949 r. o państwowym arbitrażu gospodarczym (jedn. tekst Dz. U. nr 29, poz. 132 z roku 1958) — art 1 i 26

Uchwała nr 1/59 Kolegium Arbitrażu Główniej Komisji Arbitrażowej

Kolegium arbitrażu Główniej Komisji Arbitrażowej na posiedzeniu w dniu 11 lutego 1959 r. w Warszawie na wniosek Prezesa Główniej Komisji Arbitrażowej na zasadzie art. 20 dekretu z dnia 5 sierpnia 1949 r. o państwowym arbitrażu gospodarczym (jednolity tekst: Dz. U. z 1958 r., nr 29, poz. 132) ustaliło ogólne wytyczne orzecznictwa arbitrażowego w sprawie rozliczeń pomiędzy przedsiębiorstwami uspołecznionymi w związku ze skierowaniem pracowników przedsiębiorstwa do wykonywania czynności w innym przedsiębiorstwie.

Jeżeli przedsiębiorstwo uspołecznione skierowało zatrudnionego u siebie pracownika do wykonywania czynności w innym przedsiębiorstwie uspołecznionym pod kierownictwem tego ostatniego, a czynności te nie mają charakteru świadczenia określonych usług pomiędzy tymi przedsiębiorstwami, komisja arbitrażowa powinna rozstrzygać powstałe w związku z tym spory na podstawie zawartej w tej sprawie umowy.

Jeżeli strony nie ustaliły zasad rozliczeń z tytułu powyższej umowy — komisja arbitrażowa powinna rozstrzygnąć spór przy uwzględnieniu okoliczności danego przypadku w sposób chroniący działanie rozrachunku gospodarczego, to jest zabezpieczający obie strony zarówno przed ponoszeniem nieuzasadnionych strat, jak i przed uzyskiwaniem nieuzasadnionych korzyści. W braku podstaw do przyjęcia innych zasad rozliczeń komisja arbitrażowa zasądzi na rzecz przedsiębiorstwa, które skierowało pracownika do innego przedsiębiorstwa, zwrot rzeczywistych wydatków związanych z wykonywaniem przez jego pracowników czynności w innym przedsiębiorstwie (wynagrodzenie za pracę, koszty ubezpieczenia społecznego, koszty delegacji).

Komisja arbitrażowa nie powinna odmawiać przyjęcia wniosków w sprawie rozpoznania sporów o ustalenie treści umowy dotyczącej skierowania pracowników do wykonywania czynności w innym przedsiębiorstwie, jeżeli obie strony zwróciły się o ustalenie treści takiej umowy. O ile jednak strony porozumiały się co do faktu skierowania pracowników, a spór dotyczy zasad rozliczenia, komisja arbitrażowa rozpozna spór na wniosek jednej ze stron. Spór taki rozpoznawany będzie w trybie przewidzianym dla sporów przedumownych.

Uchwała nr 2/59 Kolegium Arbitrażu Głównej Komisji Arbitrażowej

Kolegium arbitrażu Komisji Arbitrażowej na posiedzeniu w dniu 14 lutego 1959 r. w Warszawie na wniosek Prezesa Głównej Komisji Arbitrażowej na zasadzie art. 20 dekretu z dnia 5 sierpnia 1949 r. o państwowym arbitrażu gospodarczym (jednolity tekst: Dz. U. z 1958 r., nr 29, poz. 132) ustaliło ogólne wytyczne orzecznictwa arbitrażowego w sprawie stosowania przepisów o rozliczeniach z tytułu dostaw, robót i usług.

I

Komisje arbitrażowe oceniać będą obowiązki stron w zakresie rozliczeń z tytułu dostaw, robót i usług na podstawie ustawy z dnia 1 lipca 1958 r. o rozliczeniach pieniężnych jednostek gospodarki uspołecznionej (Dz. U. nr 44, poz. 215) i rozporządzenia ministra finansów z dnia 13 sierpnia 1958 r. w sprawie form rozliczeń za dostawy, roboty i usługi pomiędzy jednostkami gospodarki uspołecznionej (Dz. U. nr 54, poz. 264). Nie będą one stosować odnoszących się do tych obowiązków postanowień umownych stron, postanowień ogólnych warunków dostawy w obrocie krajowym (stanowiących załącznik nr 2 do zarządzenia przewodniczącego PKPG z dnia 15 października 1956 r. w sprawie przydziałów, rozdzielników, uzgodnień dostaw i ogólnych warunków dostawy — M. P. nr 89, poz. 1016) oraz wydanych przed dniem 18 sierpnia 1958 r. branżowych warunków dostawy, o ile postanowienia te przejmują zasady systemu rozliczeń, ukonstytuowanego uchwałą nr 527 Prezydium Rządu z dnia 2 lipca 1955 r. w sprawie zasad rozliczeń za dostawy, usługi i roboty (M. P. nr 66, poz. 861), chyba że strony po dniu 18 sierpnia 1958 r. — w granicach przysługujących im uprawnień na podstawie z dnia 1 lipca 1958 r. — w sposób nie budzący wątpliwości określili swe obowiązki w zakresie rozliczeń tak, jak to przewidywały przepisy obowiązujące przed dniem 18 sierpnia 1958 r.

II

W sprawach dotyczących odsetek i kar z tytułu i w związku z opóźnieniem zapłaty za dostawy, roboty i usługi, w których termin płatności wierzytelności przypadał przed dniem 18 sierpnia 1958 r., komisje arbitrażowe oceniać będą skutki takich opóźnień dla okresu do dnia 17 sierpnia 1958 r. na podstawie dawnych przepisów, a dla okresu po tym terminie — na podstawie przepisów ustawy z dnia 1 lipca 1958 r. o rozliczeniach pieniężnych jednostek gospodarki uspołecznionej oraz rozporządzenia ministra finansów z dnia 13 sierpnia 1958 r. w sprawie form rozliczeń za dostawy, roboty i usługi pomiędzy jednostkami gospodarki uspołecznionej.

Dekret o egzekucji administracyjnej świadczeń pieniężnych z dnia 28 I 1947 r. (Dz. U. nr 21, poz. 84 z późniejszymi zmianami)

Nie jest dopuszczalna droga postępowania arbitrażowego dla roszczeń o zwrot nadpłaconej części ceny, skierowanych przeciwko organowi przeprowadzającemu egzekucję administracyjną świadczeń pieniężnych przez jednostkę, której po wygórowanej cenie sprzedany został w trybie takiej egzekucji przedmiot majątkowy egzekwowanego dłużnika. (Orzeczenie Głównej Komisji Arbitrażowej z dnia 18 III 1958 r. — RN — 55/57).

Taryfa towarowa transportu samochodowego i spedycji (załącznik do zarządzenia ministra transportu drogowego i lotniczego z dnia 29 IX 1955 r. — Dz. T. i Z. K. nr 23, poz. 156) § 29

Trudne warunki drogowe lub konieczność nagłego hamowania samochodu w czasie przewozu nie zwalniają same przez się przewoźnika od odpowiedzialności za uszkodzenie przewożonego mienia. Dla zwolnienia się od takiej odpowiedzialności przewoźnik musi wykazać, że mimo dołożenia przez niego należytej, dostosowanej do danych warunków przewozu ostrożności, nie dało się uniknąć uszkodzenia przewożonego mienia. (Orzeczenie Głównej Komisji Arbitrażowej z dnia 27 III 1958 r. RN—5/58).

Zarządzenie przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 15 X 1956 r. w sprawie przydziałów, rozdzielników uzgodnień, dostaw i ogólnych warunków dostaw (Monitor Polski nr 89, poz. 1016) — §56 załącznika nr 2 do tegoż zarządzenia

Zarządzenie ministra finansów z dnia 5 II 1953 r. w sprawie zasad fakturowania w państwowych jednostkach gospodarczych w obrocie krajowym (M. P. nr 17, poz. 240)

Uprawnienie do zapłacenia za towar po cenie hurtowej służy jednostkom gospodarki uspołecznionej, które nabywają towar dla odsprzedaży detalicznej; uprawnienie to nie jest zależne od ilości nabytego towaru ani od sposobu odbioru. (Orzeczenie Głównej Komisji Arbitrażowej z dnia 13 V 1958 r. IV—159/58).

Kodeks zobowiązań (Dz. U. nr 82, poz. 598 z roku 1933 z późniejszymi zmianami), art. 239 i 240

Fakt zahamowania produkcji wskutek masowego niestawienia się robotników do pracy w zakładzie produkcyjnym nie zwalnia sam przez się producenta towaru od odpowiedzialności za niewykonanie umowy dostawy. (Orzeczenie Głównej Komisji Arbitrażowej z dnia 19 V 1958 r. — XVI—74/58).

Zarządzenie Prezesa Państwowej Komisji Cen z dnia 13 VII 1955 r. w sprawie obowiązku umieszczania na fakturach producenta adnotacji o ustalonej cenie (Monitor Polski nr 68, poz. 872)

Jeżeli decyzja organu zatwierdzającego na podstawie kalkulacji wstępnej cenę zbytu artykułu zawiera zastrzeżenie, iż cenę zatwierdza się na okres przejściowy do czasu sporządzenia kalkulacji wynikowej, to zastrzeżenie takie ma znaczenie jedynie na przyszłość, zaś wspomniana cena jest definitywna dla rozliczeń z tytułu tych dostaw danego artykułu, które zostały wykonane przed dniem zmiany ceny. (Orzeczenie Głównej Komisji Arbitrażowej z dnia 7 II 1958 r. XV—733/57).

Zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 28 II 1956 r. w sprawie ogólnych warunków dostawy zbóż strączkowych jadalnych oraz ich przetworów (Biuletyn PKPG nr 13, poz. 42)

Odbiorca ma prawo do obniżki ceny wynikającej ze wszystkich stwierdzonych we właściwym trybie wad otrzymanego zboża, choćby w zgłoszonej reklamacji wymienił tylko niektóre wady (Orzeczenie Głównej Komisji Arbitrażowej z dnia 10 IX 1958 r. XVI—180/58).

Dekret z dnia 5 VIII 1949 r. o państwowym arbitrażu gospodarczym (jedn. tekst Dz. U. nr 29, poz. 132 z roku 1938) — art. 13 i 23

W przypadku, gdy jednostka gospodarki uspołecznionej została przez prezesa komisji arbitrażowej wezwana do wzięcia udziału w toczącym się postępowaniu (arbitrażowym w charakterze współuczestnika po stronie powoda, który nie miał legitymacji czynnej do dochodzenia roszczenia objętego wnioskiem, wówczas przerwa biegu prekluzji ustanowionej dla dochodzenia tego roszczenia następuje z chwilą wezwania do współuczestnictwa, a nie z chwilą zgłoszenia roszczenia przez współuczestnika. (Orzeczenia Głównej Komisji Arbitrażowej z dnia 21 X 1958 r. RN—67/58).

Kodeks zobowiązań (Dz. U. nr 82, poz. 598 z roku 1933 z późniejszymi zmianami) art. 478

Wykonawca robót posługujący się maszynami, za które uiszczał jednostce trzeciej czynsz najmu, uprawniony jest do wynagrodzenia z tytułu kosztów użycia sprzętu jedynie w oparciu o obowiązujące normy i cenniki nie może on natomiast żądać kosztów przestoju maszyn od zleceniodawcy, który przestoju tego nie zawinił.

Z motywów uzasadnienia:

Strona pozwana, jako zleceniodawca określonego dzieła, obowiązana jest w zasadzie do zapłaty za wynik pracy, jaki osiągnie wykonawca przez wykonanie umowy. Rozliczenie za wykonane roboty przebiega zatem nie w zależności od rzeczywistych kosztów poniesionych przez wykonawcę, ale w zależności od osiągniętych wyników w oparciu o obowiązujące normy i ceny. Dlatego też wykonawca uprawniony jest do fakturowania kosztów użycia sprzętu jedynie w oparciu o obowiązujące normy i ceny, a nie może rozliczać kosztów sprzętu na podstawie rzeczywiście poniesionych kosztów. Wykonawca nie może zatem fakturować ponadplanowego kosztu przestoju maszyn, chyba że przestój wynikł z winy zleceniodawcy (Orzeczenie Głównej Komisji Arbitrażowej z dnia 13 V 1958 r. C—484/58).

Dekret z dnia 5 VIII 1949 r. o państwowym arbitrażu gospodarczym (jedn. tekst Dz. U. nr 29, poz. 132 z roku 1958) art. 1 i 26

Jeżeli strony, przed zatwierdzeniem ceny przedmiotu o cechach indywidualnie określonych w zamówieniu, ustaliły w umowie cenę niższą, a cena zatwierdzona jest na tyle wyższa od umówionej, że wpływa to na opłacalność transakcji dla zamawiającego, wówczas może on od umowy odstąpić; gdy odstąpienie jest już niemożliwe z powodu wykonania dostawy, zamawiający obowiązany jest do zapłaty jedynie ceny umówionej.

Z motywów uzasadnienia:

Skutki prawne zatwierdzenia ceny na rzeczy produkowane na zamówienie

na poziomie wyższym od umownie zastrzeżonej i wskazanie, że cena ta obowiązuje wstecz — powinny być oceniane w świetle obowiązujących zasad rozrachunku gospodarczego.

Jeżeli cena ta obowiązuje w tym stosunku, dla którego została zatwierdzona, to oznacza to tylko, że strony nie mogą zastrzec ceny wyższej; brak podstawy prawnej do przyjęcia dla tego rodzaju zamówień, że strony nie mogą umówić ceny niższej od zatwierdzonej.

Brak jest nadto jakichkolwiek podstaw prawnych do przyjęcia, że zamawiający ma obowiązek odbioru produkcji zamówionej według określonego wzoru, jeżeli nowo zatwierdzona cena tak dalece odbiega od ceny umówionej, że opłacalność realizowanej przez zamawiającego działalności gospodarczej ulega poważnej zmianie. Jeżeli nie mają być naruszone w przedsiębiorstwie zamawiającego przesłanki materialnego zainteresowania wynikami swej działalności — wykonawca zamówienia' tylko o tyle mógłby powoływać się na podwyżkę ceny jednostkowej uzyskanej na skutek swoich zabiegów, jeżeli, zawiadamiając zamawiającego o podwyższeniu ceny na produkowany przez siebie na zamówienie przedmiot, umożliwił mu odstąpienie od umowy. Gdyby bowiem zamawiający możliwości takiej nie miał, przyjęte przez niego przy udzielaniu zamówienia zasady kalkulacji mogłyby być poważnie zachwiane. W ten sposób narzucanie mu w transakcjach zawartych z jego inicjatywy cen wyższych od umówionych, podważałoby rozrachunek gospodarczy w obrocie. (Orzeczenie Głównej Komisji Arbitrażowej z dnia 25 IX 1958 r. RN—65/58).

Uchwała nr 788 Rady Ministrów z dnia 13 XII 1956 r. w sprawie uprawnień państwowych jednostek organizacyjnych w zakresie rozporządzenia zbędnymi maszynami i innymi przedmiotami urzędzenia trwałego (M. P. nr 105, poz. 1205) — § 8

Cena maszyn sprzedanych jako zbędne przez jednostkę państwową nie może się opierać na wartości wydedukowanej z zapisów księgowych sprzedaży (np. na wartości inwentarzowej plus koszty kapitalnego remontu), lecz powinna odpowiadać rzeczywistej wartości ustalonej w trybie przewidzianym uchwałą nr 788 Rady Ministrów z dnia 13 grudnia 1956 r. (M. P. nr 105, poz. 1205), (Orzeczenie Głównej Komisji Arbitrażowej z dnia 30 X 1958 r. RN—80/58).

Zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 15 X 1956 r. w sprawie przydziałów, rozdzielników, uzgodnienia dostaw i ogólnych warunków dostawy (M. P. nr 89, poz. 1016) — §§ 63 i 73, ust. 2 p. 1

Odbiorca, który przed ustalonym terminem dostawy cofnął zamówienie, nie jest obowiązany do zapłacenia dostawcy kary przewidzianej w § 73, ust. 2 pkt 1) ogólnych warunków dostawy w obrocie krajowym, natomiast dostawca może z tego tytułu dochodzić odszkodowania na ogólnych zasadach prawa. (Orzeczenia Głównej Komisji Arbitrażowej z dnia 27 XI 1958 r. XV—494/58).

Zebrał
Zenon Kłafkowski